

(Па матэрыялах БЕЛТА.

Школы азёрнага краю

Эксперымент па дыферэнцыраванаму навучанню стаў для настаўнікаў нагодай павысіць свой прафесіяналізм

Загадчы аддзела адукацыі Глыбоцкага раёна Раман Іосіфавіч Тарасевіч адразу выказаў меркаванне, чаму я наведваў гэты азёрны край. Справа ў тым, што з 1995 года ва ўстановах адукацыі Глыбоцкага раёна праходзіць эксперымент па дыферэнцыраванаму навучанню сельскіх школьнікаў. І значыць, ёсць аб чым пагаварыць. А яшчэ розум і талент вучняў раёна аплывае даволі значнай для іх сумай. Але, зразумела, не толькі гэта мяне цікавіла. Сёння сельская школа асабліва пакуе ад сваёй, так бы мовіць, ізаляванасці ад свету. З кожным годам у глыбіні значна памяншаецца колькасць дзяцей школьнага ўзросту. Ёсць такія сэдзі і школы, якія наведвае па 5-8 дзяцей. Некаторыя вёсачкі, без перабольшвання можна сказаць, выміраюць. Моладзь імкнецца завабываць гарады. Са сваімі праблемамі людзі ў раёне вельмі часта застаюцца адны, без дапамогі.

Раман Іосіфавіч, як дыферэнцыраваны падыход, мадэль якога перапатчыто-ва была распрацавана для гарадской школы, удалася перанесці ва ўмовы сельскай? Якія яго асаблівасці ў Глыбоцкім раёне?

Сутнасць дыферэнцыраванага навучання заключаецца ў тым, што вучні, пачынаючы з 8 класа, выбіраюць той ці іншы прадмет (матэматыка, і даў) для засваення на базавым або павышаным узроўні (а ў перспектыве - і на павышаным). Яшчэ дзесяць гадоў таму аб дыферэнцыраваным і не марылі, яна была прывілей выключна профільных школ, гімназій, ліцэяў - навуковых устаноў новага тыпу, што пераважна размяшчалі ў горадзе. А сельскія вучні, асабліва малакамплектныя школы, якія ва ўсе часы "пасавалі" перад гараджанамі, у пачатку 90-х гадоў апынуліся ў параўнанні з ім у зусім незайздросным становішчы па ўзроўню падрыхтоўкі і канкурэнтназдольнасці пры паступленні ў тэхнікумы і ВНУ.

Прапанова, якая ў 1995 годзе паступіла ад работнікаў Міністэрства адукацыі Г.М.Пятроўскага і Г.В. Напалева - апрацаваць дыферэнцыраваны падыход у рэгіёне прыўнесла жыццё ў нашы школы, дала магчымасць даказаць, што сельскія вучні не горшыя за гарадскіх. Хаця на той час мы нават не маглі ўявіць аб'ём работ, якія дазвалялі цягнуць на сваіх плячах.

Суп'яўнен пераходзіла стала негатыўнае стаўленне нашых настаўнікаў выкладаць свае прадметы на павышаным узроўні, а тым больш - даваць павышаныя веды. Кваліфікацыя многіх з іх была базавая, але для эксперыментальнай работы неабход-

ны больш высокі ўзровень педагогічнага майстэрства.

Сутыкнуліся мы і з перапаўненнем, тым больш на той час: за ўдзел у эксперыменце (а гэта затрата дадатковага часу і сіл) не прадугледжвалася ніякіх дадат. У настаўнікаў не было, і няма сёння, рознаўзроўневых падручнікаў, і яны самастойна папуняюць свае веды па прадмеце, ствараюць аўтарскія праграмы, метадычныя дапаможнікі.

Напрыклад, добрую праграму па інфарматыцы і матэматыцы распрацаваў настаўнік глыбоцкай сярэдняй школы №3 І.Я. Засімовіч, свае праграмы і метадычныя дапаможнікі па гісторыі маюць настаўніцы з Пліскай школы Л.Р.Думчанка і з Кіраўскай школы Т.М.Жук. Эксперымент стаў добрай нагодай для іх павысіць свой прафесійны ўзровень.

Ужо з 1997-1998 гадоў мы пачалі адпраўляць нашых педагогаў і кіраўнікоў школ раёна на курсы на базе Віцебскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі педагогічных работнікаў, з якім мы супрацоўнічаем у метадычным і арганізацыйным плане. Да нашай работы далучыліся вучоныя, у тым ліку з Нацыянальнага інстытута адукацыі, на які ўскладзена навуковае кіраванне эксперыментам. Зноў жа сваю працу з намі працягваюць Г.М.Пятроўскі і В.М. Салдацкая.

Але пакуль яшчэ не кожная сярэдняя, а тым больш базавая, школа можа забяспечыць выкладанне па тым ці іншым прадмеце на адпаведным узроўні. Напрыклад, у нейкай малакамплектнай школе з 30 вучняў, умоўна кажучы, адзін вучэньнік, які патрабуе індывідуальнай падрыхтоўкі. Зразумела, што ў такім выпадку асобны клас адкрываць не будзеш.

Праўда, калі ёсць умовы, яго можна стварыць і для двух вучняў. Выйсцё мы знайшлі: з мінулага года такіх вучняў (на сёння 25 чалавек) замацоўваем за ініцыялы, так званымі апорнымі школамі, дзе настаўнікі адпаведнай кваліфікацыі даюць ім кансультацыі ў вызначаны дні.

Як працяг такой работы - яшчэ адзін рэспубліканскі эксперымент, у які мы ўключыліся, - эксперымент па стварэнні рэгіянальных сістэм адукацыі.

Сутнасць яго заключаецца ў тым, каб усімі сіламі раёна вучылі і выхоўвалі канкрэтнага школьніка, у тым ліку і праз індывідуальнае кансультаванне, і не прывязваючы яго толькі да адной школы, дзе ён пастаянна вучыцца. З кожным годам рабы гэта будзе лягчэй. З наступнага года ў школах раёна плануецца адкрыць ліцэйскія класы па такіх напрамках, як: агульнаадукацыйны, гуманітарны, прыродазнаўча-матэматычны, тэхналагічны, а таксама (пры глыбоцкай сярэдняй школе №3) будзе створаны гімназічны клас з пазнейшым фарміраваннем гімназічнага патокі. У сельскіх школах, па прычыне іх аддаленасці ад цэнтра і адна ад адной, адкрываюцца шматпрофільныя ліцэйскія класы. У дапамогу эксперыменту пры раённым вучэбна-метадычным кабінете псіхалагічнай службы створаны банк даных аб адораных дзецях, распрацавана праграма псіхалагічнага суправаджэння эксперыменту.

Але галоўнае - гэта першыя вынікі дыферэнцыраванага падыходу. Ці задаволены вы ім?

У нас з 40 школ у эксперыменце ўдзельнічаюць 33, і сярэдняе прадметаў, якія лідзіруюць на павышаным узроўні - матэматыка і беларуская мова. Потым ідуць замежныя мовы, якія вывучаюць і паглыблена: англійская - у двух класах Сулейскай сярэдняй школы і нямецкая - у адным з класаў Падальскай сярэдняй школы. У апошнія гады ўзрасла цікавасць да біялогіі, хіміі, гісторыі Беларусі, географіі. Адначасу, што прыкладна палова ўсіх школьнікаў раёна імкнецца да ўдасканалення ведаў праз дыферэнцыраванне. Зразумела, што яны выбіраюць тры прадметы, па якіх ім прыкладна здаецца ўдзяцельнае ў ВНУ.

Праз некаторы гадоў эксперыменту, калі вучні раёна пачалі ўдзельнічаць і кожны раз перамагаць у абласных (5-6 прызываў месцаў) і рэспубліканскіх

Давайце зразумім іншае пытанне - найбольш бачнае зараз, асабліва для рэгіянальнай адукацыі - закрыццё малакамплектных школ, скарачэнне настаўніцкай. Там, дзе пераважна сельскія, асабліва ў некаторых вёсках з'яўляецца адзіным цэнтрам культуры, там зніжае жыццё...

Правільнае заўважанне. У нас ужо былі прыклады, калі праз пяць гадоў пасля закрыцця школы вёска пачынала пусцець. Аб чым мы гаворым, калі на тэрыторыі аднаго сельсавета за год нараджаецца неадзін дзіця, а пачынае трыццаць пяць-сорак чалавек. А ў межах раёна ў мінулым годзе з'явілася 364 дзіцяці, а не стала 974 чалавекі. З кожным годам гэта лічыцца становіцца ўсё больш несучасным. Тэндэнцыя такая, што хутка ў некаторых вёсках

нам не будзе каго вучыць. Таму сёраг сярэдніх школ чакаюць пераўтварэнні ў базавыя, адпаведна базавыя - у пачатковыя, некаторыя будуць аб'яднаны ў комплексы тыту школа-сад, а чатыры базавыя і тры пачатковыя школы наогул знікнуць. Функцыі дзяржавы пазашкольных устаноў адукацыі (усяго ў раёне іх пяць) ужо перанесены на Глыбоцкі раёны цэнтр пазашкольнай работы.

Дзесяціпрацэнтнае скарачэнне адміністрацыйна-гаспадарчага персаналу ўстаноў адукацыі мы ўжо правялі - знікла 111 штатных адзінак. Скарашлі метадыстаў, кіраўнікоў гуртоў, а сацыяльных педагогаў, педагогаў-арганізатараў і псіхалагаў перавялі на палову стаўкі; вырашылі, што замест доўгаразых прышкольных тэрыто-

нашых дамоў пагасне святло і настане... цемна... Сярод канкрэтных мер - прапановы ўстанавіць цэлыя і энергасэўныя, замяніць электраабстаўку на пачыноў ацяпленне, а таксама - вычысціць катлы на сталёных, выкарыстоўваючы мясцовыя віды паліва. Шунейскай сярэдняй школай, напрыклад, за люты 2002 года эканомлена ў параўнанні са студзенем гэтага года 1840 кВт электраэнергіі на суму 68 тысяч 632 рублі. Праўда, аддачы, акрамя матэрыяльнай, ад эканомленых сродкаў, якія літаральна растуць у масе іншых расходаў, школы не адчуваюць.

Зараз установам адукацыі прапаноўваць пералік платных паслуг, якія мусюць аказацца. Некаторыя з іх мы зможам аказаць. Напрыклад, паслугі за карыстанне канём і школьнай тэхнікай і транспартам. Можна зарабляць сродкі за прафесійную падрыхтоўку трактарыстаў-машыністаў, а таксама за вучэбных плахаў на сёння не з'яўляецца абавязковай, за гурткі па вывучэнню замежнай мовы, камп'ютара, якія карыстаюцца асабліва папулярнасцю ў школьнікаў, за выраб мэбл.

На вашу думку, ці здольна прынята рэспубліканская праграма "Аўтобус" рэальна вырашыць праблему падвозу дзяцей?

Эканамічная сітуацыя, якая склалася сёння на сяле, прывяла і да праблемы падвозу школьнікаў. Гаспадаркі раёна не могуць забяспечыць падвоз дзяцей. Для найбольш складаных населеных пунктаў, у якіх не з'яўляюцца аўтобусы і ад якіх школа знаходзіцца ў 3-10 км, мы выдзяляем гаспадаркам паліва. А ў астатніх выпадках заключаецца ў тым, што райсы аказваюцца праз дзень, і то расклад састаўляецца без уліку інтарэсаў дзяцей. Аўтагаспадаркам проста невыгодна бясплатна вазіць дзяцей. Нават калі раён купіць аўтобусы, усё роўна праблема да канца вырашана не будзе, бо машына патрабуе затрат на эксплуатацыю, за зборак вадзіцеля, які, калі ён адзіны, нават па аб'ектывных прычынах не заўсёды здольны выехаць па маршруту, і замяніць яго ніхто не можа. Цяперашняя праграма "Аўтобус", калі да канца праблему падвозу не вырашыць. Лепш усё ж такі мэтазонава даваць аўтагаспадарку, якая нас абслугоўвае, і падпарадкаваць

зразумела, потым ідуць на харчаванне. Але ці пажадаюць дзеці працаваць на карысць школы, калі колькасць гадзін на працоўнае навучанне памяншаецца і вытворчая практыка з'яўляецца неабавязковай? Для сельскай школы ўсё гэта неабходна пакуль, калі было.

Дзейнічае ў нас яшчэ адна праграма - "Энергасэўнасць". Каб заахвочваць на ёй уягу вучняў, настаўнікі правялі сярэд і конкурс сачыненняў, у якіх дзеці павінны былі выказаць свае прапановы па мерапрыемствах, адольных эканоміі энергіі. Вось цытата з сумесна напісанай работы вучня 7 класа Станіслава базавай школы: "...Чалавек павінен быць на Зямлі беражлівым гаспадаром, а не жывым спажывцом. А то настане момант, калі зямляныя рэсурсы скончацца, спыніцца ўсё электраэнергія, у вокнах

зразумела, потым ідуць на харчаванне. Але ці пажадаюць дзеці працаваць на карысць школы, калі колькасць гадзін на працоўнае навучанне памяншаецца і вытворчая практыка з'яўляецца неабавязковай? Для сельскай школы ўсё гэта неабходна пакуль, калі было.

Дзейнічае ў нас яшчэ адна праграма - "Энергасэўнасць". Каб заахвочваць на ёй уягу вучняў, настаўнікі правялі сярэд і конкурс сачыненняў, у якіх дзеці павінны былі выказаць свае прапановы па мерапрыемствах, адольных эканоміі энергіі. Вось цытата з сумесна напісанай работы вучня 7 класа Станіслава базавай школы: "...Чалавек павінен быць на Зямлі беражлівым гаспадаром, а не жывым спажывцом. А то настане момант, калі зямляныя рэсурсы скончацца, спыніцца ўсё электраэнергія, у вокнах

Гутарыла
Надзея СТРАБКОВА.

Непасільная канкурэнцыя?!

Як у сельскай школе атрымліваюць добрыя веды

Усе астатнія пытанні я задаваў ўжо непасрэдна ў навуковых установах Глыбоцкага раёна, невялікіх школах, якія летам патанюць у зеляніне і кветках.

Чакаюць палажэнне аб комплексе "школа-сад"

Першай разам з Раманам Іосіфавічам мы наведвалі Азярэцкую школу-сад - комплекс, створаны ў студзеня 2002 года. Зараз яго дырэктар Пётр Уладзіміравіч Калая адказвае за навучанне і выхаванне значна большай колькасці дзяцей, чым дагэтуль: ім ужо ад 3 да 17 гадоў.

І лічу, што сістэма адзінага педагогічнага ўдзелу, якую мы пачалі ствараць, пазбавіць нас ад праблемы перамяшчэння паміж школай і дзіцячымі садамі. З пункту гледжання выхавання і метадычнай работы ўзнікнуць не такога комплексу - вядлі п'юс. Скажам, настаўнік музыкі і спеваў працуе і з малодшымі і са старэйшымі дзецьмі, намеснік дырэктара па выхаванні работнік, які "курыруе" групы садка, аб'ядноўвае работу з імі і са школьнымі класамі адначасова, псіхалаг працуе з дзецьмі, якія пачынаюць з маленства і заканчваючы выпускам са школы. Агульны падсавецы дапамагаюць знайсці ўзаемазруменне.

Але ў плане тэхнічнага забяспечвання мы сутыкнуліся з праблемамі. Садок знаходзіцца ў двухстах метрах ад школы, і я, як яе дырэктар, а таксама мае намеснікі не мае магчымасці пастаянна сачыць за тым, што там адбываецца.

Акрамя таго, фінансавыя цяжкасці дзюж устаноў адукацыі ляглі на плечы аднаго дырэктара школы. Заўважу яшчэ, што сёння мы маем асобнае палажэнне аб садку і палажэнне аб школе, але не распрацаваны пакуль агульны дакумент аб комплексе "школа-сад". Напрыклад, ёсць неабходнасць у стаўцы спецыяліста па дашкольнаму выхаванню. Ці яшчэ праблема: дзеці, якія заступаюцца ў падрыхтоўчым класе, у першай палове дня павінны ад настаўніцы пачатко-

вай школы прыходзіць да выхавальцаў у садок.

Чаму часовы дом надзейней пастаяннага?

Дзіцячы сацыяльны прытулак для непаўналетніх - таксама новая з'ява ў нашым грамадстве. У Глыбоцкім раёне два гады назад узнік адзіны такі астравок бяспекі, разлічаны на 26 чалавек, дзе часова пражываюць дзеці ад 3 да 16 гадоў. Для іх час, праведзены на новым месцы - гэта не толькі планс падабегуць небяспечных абставін, у якія яны трапляюць па-за сцэнамі прытулку, але і для бацькоў-крыўдзіцеляў - магчымасць задумаць: калі іх дзіця ўжо забіраюць з роднага дома, дык гэта першы звадок аб тым, што яны могуць вазвясці пазбавіцца сваіх бацькоўскіх правод.

Увесь час знаходжання там дзеткі працягваюць вучыцца: часова іх прымае пад сваё крыло Станіслава базавая школа, што знаходзіцца недалёка. Невядома, куды праз шэсць месяцаў адправіцца непаўналетняе іштупана - дамоў, у прыёмную сям'ю або ў інтэрнат. Ды і прычыны знаходжання ў прытулку розныя.

...Нядаўна сюды прывезлі трох дзячюнак і хлопчыка, у якіх памерла маці, а бацька застаўся адзін з імі, ды яшчэ з адным прыёмным сынам. Самы старэйшы, Ганне, 10 гадоў. А працуе галава сям'і пастухом. Яны і так жылі небагата: заробак у калгасе на сёння - каля 30 тысяч рублёў! Пакуль бацька быў вымушаны аддаць дзяцей у прытулак. А сам ён, дзякуй Богу, разумны чалавек, шукае магчымасць зарабіць у горадзе.

Такая ж сітуацыя зарылася і яшчэ з адной сям'ёй, з трыма дзецьмі некалькі гадоў назад. Толькі бацька аказаўся, наадварот, горкім п'яніцам і быў пазбавлены бацькоўскіх правод, а двое сыноў і дачка сталі сацыяльнымі сіротамі. Грыну ўзяла на выхаванне работнік сацыяльнага прытулку Тацяна Міхайлаўна Грабко, у якой сваіх дзетак трое. Для астатніх прыёмную сям'ю шукалі праз газету, і ўрэшце ўдавалася Жэню і Сашу ў вёску Вадзікі Давыдкі. Але Саша не змог

там прыжыцца. Таму зараз знаходзіцца ў прытулку. На радасць усіх, у Сашу ў Наваполацку знайшлася далёкая сваячка - цёця Люба. Так што агоні лёс ужо вырашаны.

Былае, што маці ці бацька стараюцца скаваць дзіця за сцэнамі прытулку ад канфліктнай сітуацыі ў сям'і, спадзяюцца на дабрабыт выхавальцаў. У сваю чаргу, сацыяльныя педагогі выяўляюць небяспечныя сям'і і "выпываюць" адтуль непаўналетніх. Акрамя п'яністаў дарослых ці іх аўчаснай смерці, прычынамі, па якіх дзеці могуць прапанаваць пажыць у прытулку, становяцца беспарадак і антысанітарныя ўмовы пражывання ў доме, пастаянныя пелюкулы ці адсутнасць нармальнага харчавання, асабліва ў шматдзетных сям'ях. На жаль, менавіта шматдзетныя сям'і, за якія вельмі змагаюцца ў нашым грамадстве ў сувязі з домаграфічным крызісам, на сяле часта з'яўляюцца расаднікам небяспекі для пражывання ў іх.

Шмат чаго даводзіцца чуць ад дзяцей, якіх тут прытулялі, прызналася мне адна з выхавальцаў, Святлана Міхайлаўна Фамеяна. За доўгія месяцы многія пачынаюць называць сваіх дабрадзейцаў мамамі. Некаторыя не хочуць вяртацца адсюль дамоў, яны і сяброў тут знаходзяць, праўда, на няшчасці. І ўсе, як агню, бяцця іх іх, часта плачуць з-за гэтага. Але ўражвае тое, што амаль ніхто не абінявае нас за ўсім бацькоў, і заўсёды дзеці спадзяюцца, што тыя выправяцца.

З моманту адкрыцця сацыяльнага прытулку праз яго прайшло 115 ваванцаў. У родную сям'ю вярнулася 86 дзяцей, у прыёмную сям'ю ўладкаванае трое і 8 адправілі ў школу-інтэрнат. А зараз у прытулку пражывае 18 дзяцей. Прычым двам з іх ужо аформлены дакументы ў прыёмную сям'ю, а яшчэ двое пойдуць вучыцца ў глыбоцкі прафесійны ліцэй на поўнае дзяржаўнае забяспечэнне.

Кіраўская сельская лепшая ў раёне

У Кіраўскай сярэдняй школе, якую мы наведвалі далей, займаецца

88 вучняў. Апошнія пяць гадоў, па словах дырэктара школы Елізаветы Міхайлаўны Дамітрыевай, дыферэнцыраванае навучанне дапамагло ўсім, хто кадуў паступіць у ВНУ і тэхнікумы. Вучні готы школы перамагаюць на прадметных алімпіадах, у тым ліку і рэспубліканскіх, асабліва па географіі. У асноўным выпускнікі свайго выбіру спыніліся на навуковых установах Віцебшчыны. Трое сёлетніх адзінаццацікласнікаў (а іх усяго пяць чалавек) збіраюцца паступаць у Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт, медыцынскі ўніверсітэт, педагогічны ўніверсітэт, пры якім, дарэчы, наведвалі так званую Школу будучыні - падрыхтоўчыя курсы. Па іх заканчэнні, калі выніковая работа будзе напісана паспяхова, ёсць шанс быць залічаным у ўніверсітэт. Двое з іх пойдуць у медыцынскія вучылішча і электратэхнікум сувязі.

Замшат цяжэй сельскай школе кавірураванне з гарадской, тым і каштэйней не перамогі. Той жа недахоп іштупацы ў горадзе менш адчувальны, бо вырашанае за кошт фонду вядліх бібліятэк. Калі дваццаць гадоў назе, угадвае Елізавета Міхайлаўна, школьная бібліятэка цэнтрыравана забяспечвалася не толькі падручнікамі, але і метадычнымі і нагляднымі дапаможнікамі (карты, атласы), калі зараз школа атрымлівае толькі падручнікі. Раней настаўнікі мелі большы доступ да перыядыкі, у тым ліку і да расійскай, што асабліва важна для сельскага жыцця. Тым не меня ў Кіраўскай школе ёсць настаўніца, Тацяна Міхайлаўна Жук, якая мае 18 уласных метадычных расправак па гісторыі Беларусі для 5-8 класаў. Яны складзеныя як рабочыя сшыткі ў табліцах і схемках, з тэстамі заданнямі, якія прапанавала сама настаўніца, зыходзячы са стандарту. Іх можна параўнаць з міні-падручнікамі, па якіх асабліва лёгка рыхтавацца да экзамену, не трэба і шпартала п'яніцы.

Сурт і сельскага гаспадарка - два асноўныя дадатковыя віды дзейнасці, па якіх Кіраўская школа з'яўляецца лепшай у раёне. Сядзяць, сеюць і аручэ настаўнікі і дзеці на 6 га зямлі, малычы для гэтага ўвесь набор тэхнікі. Гадуюць і быч-

каў. Так што і ўсімку школа забяспечана ўсім сваім.

Першыя і другія месцы ў раёне займаюць вучні школы ў спартакіадах па кросу, чатырохбор'ю, вайлыболу, лыжных гонках. Праўда, бывае няёмка, адначасу дырэктар, калі дзеці Кіраўскай школы адражняюцца не лепшым чынам сярод астатніх тым, што выходзіць на спаборніцтвы, напрыклад, на вельмі старых драўляных лыжах.

Кожны дзень у Кіраўскую школу, якая знаходзіцца ў сямі кіламетрах ад Глыбоцка, павінна прыходзіць 13 чалавек: настаўнікі і вучні. І аўтобус ездзіць праз дзень. Калі летам спакойна можна прайсці пехатой ці праехаць на папуктах, то ўзімку, ды яшчэ ў галалей, дабрацца вельмі складана. Знаходзіцца, капешце, і героі, якія выбіраюцца з домы ў спадзяванне непагадз. Каб не паслізнуцца, у найбольш небяспечных месцах калі-нікнілі ім прыходзіцца здымаць абутак. І ў падобных сітуацыях аказваюцца каля 100 чалавек раёна, якія пражываюць у горадзе і вымушаны дабрацца да сельскіх школ.

"Званочкі", "Маладзічок", "Вячоркі"

З будучага вучэбнага года ў Глыбоцкім раёне распачнецца фарміраванне гімназічнага патокі. А пачнецца ўсё з глыбоцкай сярэдняй школы №3, дзе будзе адкрыты гімназічны клас. Школа ўваходзіць у лік 49 беларускіх школ гарадскіх адзінаццацігодкаў нашай рэспублікі. На працягу больш дзесяці гадоў, пачынаючы з 1990 года, тут ідзе мэтанакіраваная праца па змяненню рускамоўных падручнікаў на беларускамоўныя, наапазнаванне дыдактычных матэрыялаў для ўрокаў роднай мовы і літаратуры, абіраюцца беларускамоўныя сшыткі для практычных і лабараторных работ, афармляюцца наглядныя кабінеты.

У межах школьнага кампанента праводзяцца заняткі па курсу "Асновы моўнай культуры". У школе працуюць фальклорныя калектывы "Званочкі", гурток "Знаўцы роднага краю", які выдае газету "Ма-

ладачок". У час тыдняў педагогічнага майстэрства арганізуюцца турніры знаўцаў роднага краю, традыцыйна беларускага народа, ствараюцца спектаклі па творах беларускіх пісьменнікаў, ладзяцца сустрэчы з імі, праводзяцца "Вячоркі".

Сам дырэктар школы Віталей Рыгоравіч Гарановіч з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў, на яго вершы напісаны і песні. Вучні-паэты пішуць тут толькі па-беларуску, яны ўдзельнічаюць і перамагаюць у конкурсах юных паэтаў і прызавікі Віцебшчыны, у рэспубліканскім конкурсе вершаў і песень, прысвечаных "Дню Зямлі", які праводзіць Міністэрства адукацыі РБ сумесна з грамадскай арганізацыяй "Беларускі Залёны крыж".

Многія настаўнікі школы ўваходзяць у першасныя суполкі "Таварыства беларускай мовы" і "Таварыства беларускай школы". Нададжана супрацоўніцтва з факультэтам радыёфізікі БДУ, Нацыянальным гуманітарным ліцэем імя Якуба Коласа.

Бесплатны летнік

Жыццё ў школе працягваецца і летам. З ёй не развіваюцца тры дзеці, якія штодзень на працягу пацісі гадзіны знаходзяцца ў школьным летніку. Кожны вучань і яго бацькі выбіраюць па сабе, дзе будзе адначываць дзіця - у аздаўленым летніку агульнага тыпу, у летніку працы і адпачынку ці ў профільным летніку іштупацы характары. Многія іштупацы патрапіць у іх, напэўна, з-за таго, што знаходжанне тут абсалютна нічога не каштуе для дзяцей, бо дагуча яно з'яўляецца - 45 тысяч на адну амену (21 дзень). А гэта і бясплатнае харчаванне, і вітаміны кожны дзень, экскурсіі і розныя іншыя культурна-масавае мерапрыемствы. На гэце лета запланавана, што 17 летнікаў у школах Глыбоцкага раёна наведвае 1000 дзяцей ад 6 да 15 гадоў. Пры адборы вучняў улічваюцца многія абставіны. Недае 60-70% з тых, якія жывуць у сацыяльна неўладкаваных сям'ях або маюць праблемы са здароўем.

Надзея СТРАБКОВА.

Нацыянальнай бібліятэцы - 80 гадоў

Мара становіцца явай, альбо Будзем месціцца ў новым будынку

Унікальнай захавальніцай духоўных багаццяў
кожнага народа, кніжнай духоўнай спадчыны,
выдадзеным дакументам на тэрыторыі краіны заўсёды
з'яўлялася бібліятэка, у першую чаргу высокага
рангу. Як і скажам, Нацыянальная бібліятэка Беларускай (НББ).

Рэдакцыя "Настаўніцкай газеты" звярнулася да
дзяржатара Галіны Мікалаевы Алейнік з просьбай
расказаць пра сённяшні дзень гэтай унікальнай
установы - своеасаблівага сумежжа адукацыі і культуры.
Тым больш для гэтага якраз ёсць нагода...

- Так, - удакладніла Галіна Мікалаева, - сёлётні год для галоўнай бібліятэкі краіны праходзіць пад знакам падрыхтоўкі да 80-годдзя з часу заснавання. А дадзены наступнае: з сёлётнага году мара становіцца явай. Маю на ўвазе сакавіцкі Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "Аб будаўніцтве будынка дзяржаўнай установы "Нацыянальная бібліятэка Беларусі".

У красавіку адбудуць 110 гадоў для нараджэння заснавальніцы бібліятэкі, не пераважа дзяржатара Іосіфа Беніцыянавіча Сімановскага (1892-1967), чалавека з бліскучым гуманітарнай адукацыяй, якую атрымаў ва ўніверсітэце Швейцарыі і Францыі. Ён кіраваў бібліятэкай больш за палову яе гісторыі.

Па прыкладу нацыянальных бібліятэк свету НББ выконвае ўскладзеную на яе гістарычную місію па збору і сахраненні матэрыялаў паўнацэннага ўсіх дакументаў, выдадзеных на тэрыторыі нашай краіны, з матэііх вечнага захоўвання як гістарычнай памяці народа, распаўсюджвання бібліяграфічнай інфармацыі аб іх, выконвае функцыю трансляцыі дасягненняў сусветнай цывілізацыі, фарміруе, пачынае фонд лепшых замежных выданняў.

За невялікі па гістарычных маштабах прамежках часу бібліятэка прайшла шлях, адзначаны як значымі навуковымі падзеямі ў яе становленні і развіцці, так і цяжкімі выпрабаваннямі.

За гады фашысцкай акупа-

цыі страты склалі 83 працэнты ад унікальнай даваеннай калекцыі. Былі знішчаны каталогі, бібліяграфічныя матэрыялы, абсталяванне бібліятэкі. І самае трагічнае, што многія каштоўныя рукапісы і старадрукі зніклі назавсёды. Да гэтага часу не ўдалося сабраць цалкам калекцыю арыгінальных спадчыны Францыска Скарыны.

Бібліяграфічная рэканструкцыя гістарычных беларускіх кнігазбораў: Радзівіліяны, бібліятэкі Салегі, Храптовічаў і інш. - адзін са стратэгічных напрамкаў дзейнасці НББ як захавальніцы нацыянальнай памяці.

- Галіна Мікалаева, раскажыце пра канкрэтныя справы бібліятэкі.

- За апошнія гады па трох грантах, атрыманых з Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва, набыты шматлікія помнікі славянскага пісьменства XVI-XIX стст. - беларускія, рускія, украінскія рукапісы і старадрукі. Сярод больш чым 150 дакументаў - помнік беларускага кнігадрукавання - "Евангеліе" Пятра Мсціслаўца, выдадзена ў Вілені ў 1575 г.

У аддзеле рукапісаў, рэдкай кнігі і старадрукаў выдзельнае навуковае апрацоўка і вывучэнне калекцыі кірылічнага друку XVI-XIX стст., рускага грамадзянскага друку XVIII ст., славянскіх рукапісных кніг. Вынікі даследаванняў паведамляюцца на рэгулярных кнігазнаўчых чытаннях, якія праводзіцца Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі з 1997 г. У

іх удзельнічаюць навукоўцы Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы і г.д. Матэрыялы кнігазнаўчых чытанняў выдаюцца асобнымі зборамі.

Так, сёмы год НББ выдае навуковы зборнік "Здабыткі". У ім друкуюцца артыкулы па розных пытаннях, у тым ліку звязаныя з дакументальнай спадчынай дзяржавы.

Мяжы стагоддзяў НББ перацягнула, назапасіўшыся змястоўнай інфармацыяй багаж - каля 8 млн. дакументаў на самых розных носьбітах, адкрытых для карыстання, часткова праз тэлекамунацыі. Тры чвэрці фондаў складае літаратура на розных мовах свету.

Каторы год (з 1993 г.) НББ працуе ў аўтаматызаваным рэжыме, стварае ўласныя электронныя рэсурсы на ўсе віды дакументаў, праблема-арыентаваная база даных па грамадскіх навуках, культуры і мастацтве, "Чарнобыль", "Радкая кніга Беларусі", фактаграфічны "Беларусь у падзеях і асобах" і інш.

Адзін з прыярытэтных напрамкаў стварэння электроннага рэсурсу - рэспубліканскай канверсіі картэтных каталогаў у машыначытальную форму.

НББ актыўна развівае міжнародныя кантакты, супрацоўнічае з бібліятэкамі свету і пасольствамі ўсіх замежных краін у Рэспубліцы Беларусь. У рамках міжнароднай праграмы "Памяць свету", якая ажыццяўляецца пад эгідай ЮНЕСКА, бібліятэка прымае ўдзел у распрацоўцы нацыянальнай кніжнай "Памяць Беларусі"; у рэалізацыі міжнароднай кніжнай праграмы "Гісторыя кніжкі культуры Падляшша"; з'яўляецца арганізатарам членам ІФЛА (Міжнародная асацыяцыя бібліятэчных асацыяцый), адной з заснавальніц Бібліятэчнай Асамблеі Еўразіі; спецыяльны бібліятэкі ўдзельнічаюць у рабоце Еўрапейскай камісіі па публічных бібліятэках пры Саветах Еўропы (PUBLICA), Польска-

беларускай камісіі па захаванню дакументальнай спадчыны, Рабочай групы бібліятэкараў і дакументазнаўцаў краін Усходняй, Цэнтральна-Усходняй і Паўночна-Усходняй Еўропы (ABDOS) і інш.

- Якія перспектывы матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння ўстановы?

- Пераход бібліятэкі ў XXI ст. адзначаны бліскучай перспектывай узвядзення новага будынка. Яшчэ ў 80-я гады адным з асноўных фактараў, якія стрымлівалі развіццё бібліятэкі, з'яўляўся востры недахоп, так бы мовіць, вытворчых плошчаў. У канцы 90-х гадоў гэта сітуацыя ўскладнілася.

Як будзе тут дарчы паўтарэнне. Ідэя будаўніцтва новай Нацыянальнай бібліятэкі была падтрыманая Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнкам. 7 сакавіка 2002 г. ён падпісаў Указ "Аб будаўніцтве будынка дзяржаўнай установы "Нацыянальная бібліятэка Беларусі". Будаўніцтва было аб'яўлена "важнейшай дзяржаўнай і агульнанароднай будоўляй".

НББ у красавіку 2002 г. распрацавала праект Статута Дзяржаўнага фонду "Падтрымка строіцтва будынка Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі". Палажэння "О Совете попечительства строительства здания Национальной библиотеки Беларуси".

Карыстаючыся выпадкам, хачу звярнуцца да шырокай грамадскасці: усеядомым неабходна ўзвядзення ў блізкашчы час новага будынка і прадметна падтрымка Дзяржаўнага фонду. Гэта, лічу, абавязак і юрыдычных, і фізічных асоб.

У каторы раз зазначу, што ў бібліятэцы рангу НББ маюць падтрымку дзяржаўныя дзяні, так і студэнты шматлікіх ВНУ і навуковцы сярэдніх спецыяльных устаноў, старажытніцы. Нацыянальная бібліятэка Беларусі - была, ёсць і павіна

быць сімвалам гонару краіны. Новы будынак яна заслужыла. Адрэктурны праект новага будынка (аўтары М.К. Вінаград, В.У. Крамарэнка), разлічана на 14 млн. адзінак захоўвання, 2000 чытацкіх месцаў, больш за 1000 супрацоўнікаў штатнага раскладу, прадугледжвае самую сучасную тэхналагічную і арганізацыйную інфраструктуру. Яна дзволіць НББ у поўнай меры рэалізаваць сваю місію як сімвала нацыі і дзяржавы.

- І апошняе. Непасрэдна пра мерапрыемствы юбілею.

- Для арганізацыі падрыхтоўкі і правядзення юбілейных мерапрыемстваў, прысвечаных 80-годдзю НББ (15-18 верасня 2002 г.), у адпаведнасці з Праграмай дзяржаўнай прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 5.11.2001 г. створаны арганізацыйны камітэт на чале з намеснікам Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь У.Н. Дражыным.

Адным з галоўных мерапрыемстваў, прысвечаных юбілею НББ, стане правядзенне 16 верасня Міжнароднага круглага стала "Нацыянальная бібліятэка - сімвал нацыі і дзяржавы", для ўдзелу ў якім запрошаны дырэктары буйнейшых нацыянальных бібліятэк краін СНД, Балты і далёкага замежжа, краўнікі міністэрстваў і ведамстваў Рэспублікі Беларусь, Расійскай Федэрацыі. Яму будзе папярэднічаць прэс-канферэнцыя.

А праз дзень адбудзецца юбілейнае пасаджэнне Каардынацыйнага бюро Бібліятэчнай Асамблеі Еўразіі (БАС), прысвечанае 10-годдзю. Падчас юбілею НББ будзе адзначана прафесійнае свята бібліятэчных работнікаў Беларусі - Дзень бібліятэчнай асацыяцыі (ББА), пройдзе Тыдзень бібліятэкаў горада Мінска, шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных 10-годдзю ББА.

Гутарыць
Уладзімір НОВІК.

Р.С. Рэдакцыя "Настаўніцкай газеты" інфармуе сваіх чытачоў: мы будзем публікаваць як звесткі пра юбілейныя мерапрыемствы, звязаныя з адметнымі годам у гісторыі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, так і матэрыялы пра ход узвядзення яе новага будынка.

Прэзентацыі

Яшчэ пакуль не лістапад

Днямі ў аддзеле рэдкай кнігі бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка адбылася прэзентацыя новага паэтычнага зборніка выкладчыка, члена Саюза беларускіх пісьмемнікаў, паэта Міколы Шабовіча. Кніга пад назвай "Падары мне сваю адзіноту" пабачыла свет у выдавецтве "Мастацкая літаратура" і стала своеасаблівым падарункам аматарам вершаванага слова ў сувязі з 25-годдзем літаратурнай дзейнасці паэта.

Пальцеца чыстая мелодыя
Яшчэ не выказаныя слоў,
І ціхі вечар з асалодам
Ля нашых сціплага галю...

А як харапа вершы Міколы Шабовіча кладацца на музыку! Больш за 90 песняў на яго словы ўжо напісана рознымі кампазітарамі. Гэтыя песні гучалі на рэспубліканскіх фестывалях песні і паэзіі ў Маладзечне і Мінску, на міжнародным фестывалі "Славянскі базар" у Віцебску.

На прэзентацыі кнігі "Падары мне сваю адзіноту" песні на вершы паэта выканалі студэнты ўніверсітэта Кацярына Цішквіч і Ірына Баранова. Сустрэча прайшла на адным дыханы, у атмасферы даброў і пяшчоты. Засталіся прыемныя ўражанні і шмат фатадзімкаў на памяць, радасць ад дакрадання да прыгожых беларускіх слова. Адбылося сапраўднае свята паэзіі.

Надзяжа КАЖАРНОВІЧ,
задачыца аддзела рэдкай кнігі
бібліятэкі БДУ імя М.Танка.
НА ЗДЫМКУ: Мікола Шабовіч.

Фота Анатоля СВЯЦКАГА.

Мова, адукацыя, час

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Алег ТРУСАЎ, старшыня Таварыства беларускай мовы, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры: "У працы па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі ТБМ абавіраецца на вынікі апошняга пераліку населеніцтва Беларусі 1999 года, паводле якога 73,7 % нашых грамадзян лічаць беларускую мову роднай і 36,7 % з іх карыстаюцца ёю ў штодзённым жыцці.

Галоўная наша задача паліава ў тым, каб пачала рэальна працаваць новая рэдакцыя "Закону аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", асабліва артыкулы 5 і 32 гэтага закону, а таксама Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь № 48 ад 27 жніўня 2001 года, накіраваная на пашырэнне беларускамоўнай адукацыі ў розных тыпах навуковых устаноў Беларусі. У сувязі з гэтым усе структуры ТБМ ўключылі ў працу з рэгіянальнымі кіраўнікамі аддзелаў адукацыі і кіраванні вышэйшых навуковых устаноў з матэііх высвятлення хадзі разлічэнняў на месцах вышэйзгаданых законаў і нарматываў дакумента.

Першым на гэтую Пастанову адгукнуўся Мінгарвыканкам, які адразу пасля яе выхду ў верасні мінулага года прыняў рашэнне аб адкрыцці ў цэнтры горада на праспекце Ф.Скарыны беларускамоўнай гімназіі на базе 23-й сярэдняй школы.

Таварыства даслала лісты з канкрэтнымі прапановамі ў кожны аб'ект. Адказы атрымалі ад усіх. Найбольш справы былі ў Віцебскім абласным аддзеле адукацыі, дзе раней за іншыя былі прыняты падрыхаваныя план мерапрыемстваў па рэалізацыі вышэйзгаданай Пастановы Міністэрства адукацыі, а ў Віцебску адкрылася беларускамоўная гімназія.

Акрамя гэтага былі накіраваны запісы аб ходзе выканання Пастановы № 48 у 93 раёны і гарадскія аддзёлы адукацыі, і на сённяшні дзень атрымана 37 адказаў. Яны сведчаць, што найбольш беларускамоўны сярэдніх навуковых устаноў захавалася на Міншчыне. Самае сумнае відзішча - на Магілёўшчыне. Фактычна ў большасці раённых цэнтраў Магілёўшчыны, у тым ліку ў старажытнім Мсціславе, дзе праходзілі апошнія святкаванні Дня беларускай пісьменнасці і друку, адсутнічаюць не толькі беларускамоўныя школы, але і класы.

Адпаведныя запісы ТБМ накіравала і рэктарам 20 дзяржаўных і 12 недзяржаўных ВНУ. Адказы пакуль мы атрымалі з 19 ВНУ.

Флагманам адраджэння беларускасці сёння з'яўляецца Беларускае дзяржаўнае педагогічнае ўніверсітэт імя М.Танка. Яшчэ 25 мая 2000 г. яго вучоны савет зацвердзіў перспектывы праграму падтрымкі беларускай мовы. На беларускай мове тут выдзельна адукацыя на факультэце да-ўніверсітэцкай падрыхтоўкі, створаны беларускамоўныя плены на факультэце матэматычных, фізічных і народнай культуры, а на факультэце прыродазнаўства, педагогікі і метадікі пачатковага навування ёсць беларускамоўныя студэнцкія групы.

Значная колькасць прадметаў выкладаецца па-беларуску ў Гомельскім дзяржаўным ўніверсітэце імя Ф.Скарыны, Беларускам дзяржаўным ўніверсітэце культуры і Мінскім дзяржаўным лінгвістычным ўніверсітэце. Есць беларускамоўныя студэнцкія групы на істафах БДУ і Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. У астатніх жа ВНУ беларускамоўныя групы няма, і з верасня гэтага года яны стварацца не будуць.

Вельмі нашкодзіла развіццю беларускамоўнага навування адмена абавязковага экзамену па беларускай літаратуры. Як паведамляла "Рэгіянальная газета" 31 мая 2002 года, у школах Міншчыны і Гродзеншчыны ў гэтым годзе беларускую літаратуру выбіраюць як экзамен толькі, у сярэднім, па 3 чалавекі з класа, а то і менш. Таму неабходна тэрмінова выправіць гэтую недарачнасць і ў наступным навучным годзе вярнуць экзамен па беларускай літаратуры ў лік абавязковых.

Аляксандр ПАДЛУЖНЫ, дырэктар Інстытута мовазнаўства Нацыянальнай акадэміі наву Беларусі: "Адносна праблемы падручнікаў і прычатуў усе існуючыя на сённяшні момант падручнікі па беларускай мове і мую сказаць, што ў цэлым яны няздольны і ў прынцыпе адпавядаюць сучаснаму стану развіцця беларускай і сусветнага мовазнаўства. Аднак мяне ўсё ж непакояць некалькі рэчаў.

Па-першае, з'явіліся аб'ём, асабліва што тычыцца падручнікаў для пачатковай школы (падручнік для першага класа - добрых 300 старонак). А ўсё таму, што праграма складаная так, што ў пачатковых класах вучань мусіць прайсці ледзь ці не ўніверсітэцкі курс мовы. На мой погляд, трэба значна зменшыць гэтую праграму ў тэарэтычных адносінах за кошт пашырэння практыкаванняў, накіраваных на практычнае авалоданне пісьмовай і усной формамі мовы.

Па-другое, адбор літаратурных тэкстаў. Тут назіраецца такая тэндэнцыя: аўтары падручнікаў цытуюць аднаго беларускага пісьмемніка вельмі часта, а іншых і зусім не заўважаюць. Я памятаю такі падручнік, дзе Васіль Быкаў згадваецца разоў трыццаць, а скажам, Якуба Коласа там як то напалаку. Трэба ўсё ж аб'ектыўна і ўважліва ставіцца да падбору літаратурных матэрыялаў."

Леанід ЛЫЧ, доктар гістарычных навук: "Сёння праблем з беларускамоўнай адукацыяй куды больш, чым і было ў перыяд беларусізацыі ў 20-я гады. Куды ў большай ступені, у параўнанні з 20-мі гадамі, зрусіфікаваныя бакі сённяшніх школнікаў. Нима масавага падтрымкі беларусізацыі нашай школы і з боку саміх настаўнікаў, якім цяжка перабудовацца і мяняць аддзілаваныя гадамі стэрэатыпы.

Натуральна, узнікае пытанне: з чаго ж пачынаць?

А пачынаць, як мне здаецца, трэба з друку - як мага часцей удзімаць на старонках выданняў прымагія нацыянальнага. Таксама вельмі карыс-

на было б правесці на розных узроўнях навукова-практычныя канферэнцыі на тэму беларусізацыі. Яшчэ. Калісьці ў часе Расійскай імперыі настаўнік, які ехаў працаваць у гэтак званы Паўночна-Заходні край, заахоўвалі матэрыялына - ім далічвалі дадатковыя 50 працэнтаў да заробку. Я думаю, сёння мы маглі б пераняць гэтую практыку даўня беларускамоўных настаўнікаў - далічавочы ім хача б 25 працэнтаў".

Лявон БАРЧУЭЎСКІ, намеснік дырэктара Нацыянальнага дзяржаўнага гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа: "Вельмі істотнай праблемай з'яўляецца тое, што сённяшнія сярэдняя школа кепска вучыць дзяцей нават гаварыць па-беларуску. Прычыны знішча - відзачныя. Прычыны чыста агульнаадукацыйныя - мала колькасць гадзін, адведзеная на беларускую мову і літаратуру, і гэтая колькасць нязначна змяншаецца. Прычына і ў тым, што камунікацыйны падыход вельмі слаба выкарыстаны ў падручніках і дапаможніках па беларускай мове і літаратуры. Нават у падручніках па рускай мове аўтарскіх калектываў з удзелам прафесара Мурыйнаў сітуацыя ў значнай ступені лепшая.

Дзеці не ведаюць, як па-беларуску называюцца прадметы ў іх кватэрах і на вуліцы, не кажуць ужо пра спрадвечныя беларускія назвы жывёл дзі раслін і яшчэ тым больш не кажуць пра магчымасці відзачна свабоднага гутаркі пра свае захапленні, пра тое, што робіцца ў маладзёжнай туслоўцы, і г.д.

Калі ў перабудовачны час мы, беларуская інтэлігенцыя, у пісьмах Гарбачова гаварылі ў прынцыпе пра тое ж самае, а партыйны і дзяржаўныя установы мы атрылівалі стандартныя адказы: маўляў, для ўсіх выпускнікоў сярэдняй школы існуе абавязковы экзамен па беларускай літаратуры, на якім вучні павіны паказваць свае ўменні практычнага авалодання беларускай мовай, і таму, маўляў, яшчэ заклапочанасць, шаноўныя аўтары лістоў, бездастаўняна...

А што мы маем сёння? Праблема практычнага авалодання дзяржаўнай беларускай мовай як была, так і застаецца. (Пастарыяцы зайсці ў любое рускамоўнае школу і заагавіць па-беларуску з любым вучнем на калідоры - толькі працэнтаў 15-20 змогуць звязваць некалькі фраз па-беларуску без грубых памылак.) І разам з тым адменены абавязковы выпускны экзамен па беларускай літаратуры.

Напрыклад, у нашым лізі мы разглядаем выпускныя экзамены як эканіроўку, найперш - псіхалагічную, перад складаным конкурсам у ВНУ. Апытаныя колішніх нашых выпускнікоў, правядзены незалежныя даследаванні, паказваюць, што ў абсалютнай большасці выпускнікі ўдзячныя краўніцтву ліся за тое, што для іх далічваліся штэгадовыя пераходы і выпускныя экзамены. Гэта была для іх найлепшая падрыхтоўка да здачы экзамену ў ВНУ, а працэнт папаступлення ў нас блізка да 100.

Зразумела, што вопытнага ліся не можа прэтэндаваць на канчавочна і абсалютную ісціну. Калі наогул наша школа разам з грамадст-

вам, сям'ёй, рознымі дашкольнымі ўстановамі навучыць практычна валодаць беларускай і іншымі мовамі, тады, можа, і знікне неабходнасць абавязковай здачы вусных выпускных экзаменаў - так, як гэта мае месца ў Расіі або ў Польшчы. Бо там няма праблем з вусным маўленнем па-руску ці па-польску. У нас жа сёння ставіцца так пытанне: назада та. Толькі стварыўшы мультымедыяны, інтэрактыўныя, відэа- і аўдыё- камунікацыйна арыентаваныя падручнікі па беларускай і замежных мовах і ўвёўшы іх у актыўны школьны ўжытак - мы маглі б займаць перадамовы для таго, каб у нашых дзяцей не было патрэбы здаваць вусныя выпускныя экзамены па беларускай літаратуры і замежных мовах. А ўжо пра такі паста-ноўны пытанні нашым лінгвістам, супрацоўнікам Нацыянальнага інстытута адукацыі неабходна дапамагчы міністэрствам уладам - унесці палісны ўклад у падрыхтоўку такіх вась дапаможных матэрыялаў".

Міхаіл ШАВЫРКІН, галоўны рэдактар часопіса "Роднае слова": "Мы спрачаемся і ўвесь час будзем спрачацца, пакуль будзем знаходзіцца на гоманэнтрычнай пазіцыі - гэта значыць калі будзем разглядаць усе нашыя праблемы з пазіцыі людзей. Бо рач у тым, што зусім не мы з вамі, людзі, якія жывуць сёння на гэтай зямлі, вызначаем, на якой мове трэба вучыцца нашым дзецям. Гэта за нас робіць таа зямля, на якой мы жывем і з якой мы знаходзімся ў арганічнай і касмічнай па сваёй сутнасці сувязі. Наш маўленча-слыхавы апарат суадзіна з гэтай зямлёй, адведзена і наша мова суагучная з гэтай канкрэтнай прасторай. Размаўляючы на гэтай прасторы на мове іншых народаў, мы тым самым прымушаме сябе знаходзіцца ў білагічнай пера-нагрузцы. Гэта нам толькі здаецца, што людзі могуць да ўсяго прывыкнуць. Так, рыбі жылі ў і акарыўме, але парайнаўце, скажам, тую ж англійскую мову ў Вялікабрытаніі і яе збеднены амерыканскі варыянт.

Такім чынам, мы не павіны забываць пра сувязь паміж прыродай і чалавекам. Ё ў гэтым разе пра родную мову мусіць дбаць работнікі не толькі Міністэрства адукацыі, але і Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя. Міністэрства аховы здароўя і, вядома ж, вучоныя, якія займаюцца вучэннем фізічных і білагічных працэсаў. Трэба думаць разам".

РЭЗЮЛЬЦЫЯ: "Мы, удзельнікі "круглага стала", абмеркаваўшы стан і перспектывы беларускамоўнай адукацыі на сучасным этапе, заўважым пра аб'яднанне намагаўняў дзяржаўных і грамадскіх структур па выкананні Закону "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" і Пастановы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь "Праграма дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі" № 48 ад 27.08.01 г. У сувязі з гэтым лчым неабходным: 1) ажыццявіць ва ўсіх раёнах абласных гарадоў Беларусі набор у падрыхтоўчыя беларускамоўныя класы школ; 2) аднавіць абавязковы экзамен па беларускай літаратуры ў сярэдніх агульнаадукацыйных школах; 3) стварыць беларускамоўныя студэнцкія групы ў Мінску і ва ўсіх рэгіянальных ўніверсітэтах Беларусі; 4) прапанаваць Міністэрству адукацыі распа-рацаваць праграму "Беларускамоўны падручнік для ВНУ"; 5) Белтэлерадзікампаніі ўключыць у план тэлеперадач цыкл навуальных праграм па беларускай мове і літаратуры".

Падрыхтаваў
Мікола ЧЭМЕР.

Кніжныя навінкі - з "глыбіні"

Легенды і паданні Віцебшчыны

У Віцебску абласным аб'яднаннем па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі падрыхтаваны і пры падтрымцы Віцебскага ГА "Фонд імя Льва Сапегі" выпушчаны ў свет зборнік "Легенды і паданні Віцебшчыны".

Кніжка з'явілася вынікам карпатлівай працы мисцровых краязнаўцаў. Укладальнік зборніка - метадіст аддзела беларусасазнаўства і краязнаўства вышэйзгаданнага аб'яднання Наталія Віктаруна Зайцава. Яе гаворчыца ў анатацыі: "У зборніку акумуляваны вопыт збірання, вучэння, выкарыстання і прапаганды народных легенд, паданняў, бытывальных, назапашаных у сістэме адукацыі Віцебскай вобласці.

Большую частку старонак выдання займаюць творы гэтых жанраў, зафіксаваныя настаўнікамі і навуковцамі Віцебшчыны ў перыяд з 15 мая 2000 г. па 1 сакавіка 2001 г. падчас правядзення абласнога конкурсу "Легенды і паданні роднага краю".

Рэкамендацыі па метадоды запісу і апрацоўкі вусных народных аповяданняў, цікавыя меркаванні педагогаў па актуальных праблемах іх даследавання, бібліяграфія і іншыя матэрыялы будучы карысныя самаму шырокаму колу чытачоў, заахвочваюць у зберажэнні і перадачы нашымі душойна спадчыны беларусаў